

GABRIEL BETHLEN
TRANSYLVANIAE, PART.
ET SICVLORVM

Aetatis suae XXXX.

D^oG. PRINCEPS
REGNI HVNGARIAE DNS
COMES &c.

A^o CHRISTE M. DC. XX.

L. Kilian. excudit.

PÁLFFY GÉZA

A KORONA BETHLEN GÁBOR BIRTOKÁBAN 1619–1622

Sok évszázados históriája alatt a Szent Korona majd egy tucatszor tért külföldről haza. Háborús időkben azonban itthon is többször kellett menekíteni, miként például a 19. század elején két alkalommal (1805–1806, 1809) Napóleon hadai vagy az 1848–49-es szabadságharc alatt a császári csapatok elől.

Talán legkülönlegesebb hazai országjárása a 17. század első felében következett be, amikor 1619. október közepén Bethlen Gábor birtokába jutott. A Szent Korona még a protestáns erdélyi fejedelem számára is kiemelkedő jelentőséggel bírt, s noha a magyar felségjelvény sohasem került a fejére, megszerzése páratlan lehetőségeket nyitott számára.

A Magyar Királyság területéről mégsem vitte magával Erdélyországba, sőt 1622 márciusában visszaadta ellenfelének, II. Ferdinándnak és magyar híveinek. Ennek hatalmas ára volt.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, leendő választott magyar király 1620-ban, életének negyvenedik esztendejében. Bár 1620 elején a fejedelem már hónapok óta a Szent Korona birtokában volt, a hozzá csatlakozott

magyar rendek végül csak 1620. augusztus 25-én Besztercebányán választották királyukká. A felségjelvény azonban sohasem került a fejére, ami Bethlen politikai éleslátásáról és kiváló reálpolitikai érzékétől tanúskodik.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem a cseh felkelők oldalán 1619 késő nyarán sikeresen kapcsolódott be az Európát három évtizedre lángba borító nagy hadakozásba, a harmincéves háborúba (1618–1648). Az újabb kutatások szerint Habsburg-ellenes magyarországi hadjáratsorozatának célja nem a három részre szakadt történeti Magyarország egyesítése vagy egy független magyar állam létrehozása volt, miként a 19–20. század történései saját korszakuk vágyait visszavetítve sokáig vélték. Kiváló államférfiként mindennek előtt saját országa, az Erdélyi Fejedelemség érdekeit képviselte.

BETHLEN MEGSZERZI A SZENT KORONÁT

A szultán vazallusaként Bethlen a török Porta jóváhagyásával, majd utóbb számottevő katonai támogatásával a fejedelemség területét és szerepét igyekezett növelni, mégpedig a Habsburg Monarchia egyik legsúlyosabb válsága idején a Magyar Királyság és az azt kormányzó Habsburg-dinasztia ellenében.

A fejedelem első magyarországi hadjárata hamar komoly sikereket hozott. Csapatainak 1619 őszén a Magyar Királyság egy jelentős részét sikerült elfoglalniuk. Felső-Magyarország (központjával, Kassa városával) teljes egészében a kezükbe került, majd a kulcsfontosságú érsekújvári erődnek és Nagyszombat városának elfoglalása után, október közepétől már Pozsony városát is Bethlen bírta, miután a védelmére rendelt császár-királyi katonaságot megfutamította.

Ezután a város felett magasodó és a Szent Koronát 1608 végétől őrző pozsonyi királyi vár katonasága megadta magát, miként – a bécsi udvar tudtával – Forgách Zsigmond nádor és Révay Péter, a híres koronaőr is. Így 1619 őszén a Magyar Királyság fővárosa mellett már a Szent Korona is az erdélyi fejedelem birtokában volt. Mivel pedig a közel félszáz fős királyi koronaőrző katonaság a fejedelemre is felesküdt, leváltásukra nem volt szükség. 1620. júliusi névjegyzékük koronaőrségünk egyik legkorábbi lajstroma.

Bethlen ezzel kiemelkedő hadizsákmány birtokába jutott, sőt valójában rendkívüli politikai adu került a kezébe.

A fejedelem ugyanis teljességgel tisztában volt azzal, hogy a korona megszerzésével a Csehországban megingott hatalmú Habsburg-dinasztia jövőbeli utódlását kérdőjelezheti meg Magyarországon. Ezért amíg csak tehetett, nem mondott le a felségjelvény birtoklásáról, hanem a császári-királyi hadak ellentámadása miatti fokozatos visszavonulásban a koronát egyre keletebbre szállíttatta.

A FELSÉGJELVÉNYEK ORSZÁGOS UTAZÁSA

Így kezdődött meg 1620 novemberében a magyar koronázási jelvények egyik leghosszabb belföldi utazása. Bár októberben a Habsburg-hadak Pozsonyt sikertelenül ostromolták, a fejedellel szövetséges cseh felkelők fehérhegyi vereségét (november 8.) követően Bethlen a korona menekítése mellett döntött. Miként a mellékelt térképen látható, nemzeti kincsünket és a többi koronázási jelvényt előbb 1620. november végén Nyitrán át Zólyom várába vitette, mégpedig különleges módon: Révay Péter és a pozsonyi vár koronaőrző katonaságának alvárnagya, Kinchy András kíséretében. A határozott koronaőr ugyanis a fejedelemnek is nehezen engedett: tudatta vele, hogy esküjének megfelelően a korona őrzéséről nem mond le. A koronálada tényleges őrizetét az „ország”, azaz a rendek nevében ő és Kinchy látta el. A láda sértetlenségét a II. Ferdinánd 1618. július eleji pozsonyi koronázása után ráhelyezett pecsétek garantálták.

Bethlen hosszú távra kívánta Zólyomban elhelyezni a koronát. Erre utal, hogy a felségjelvénynek a vár északnyugati tornyában – részben a pozsonyi mintájára – külön őrzőhelyet alakított ki, amely 1621 januárjára készült el. Ennek egy különleges olajfestmény-sorozat (az úgynevezett „országtabla”) állít napjainkig emléket, amely a Szent Korona egyik leghitelesebb 17. századi ábrázolását mutatja. Rajta maga a felségjelvény (csüngői között a korona Zólyomba vitelének pontos adataival), valamint a Magyar Koronához egykor ténylegesen vagy csupán igénycímként tartozó országok címei láthatóak. Azaz Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Bosznia, Szerbia, Galícia, Lodomeria, Kumania – másként Kunország (amely alatt a román fejedelemségek egy részét értjük) – és Bulgária címerkoszorúja.

A POZSONYI KORONAŐRZŐ KATONASÁG FIZETÉSI JEGYZÉKE (már Bethlen Gábor fejedelem szolgálatában, ám még a régi királyi őrség), 1620. július 6., Pozsony

Beleczy Mátyás várnagy és a tisztikar

[1.] Beleczy Mátyás várnagy	20 Ft
[2.] Kinchy András alvárnagy	20 Ft
[3.] Rozsos György strázsamester	15 Ft
[4.] Buday Pál tizedes	5 Ft
[5.] Horváth György tizedes	5 Ft
[6.] Baranyay Pál tizedes	5 Ft
[7.] Trombitás Mihály trombitás	4 Ft

Kinchy András alvárnagy tizede

[8.] Szele Albert	4 Ft
[9.] Skaliczky György	4 Ft
[10.] Horváth Simon	4 Ft
[11.] Oroszy András	4 Ft
[12.] Horváth János	4 Ft
[13.] Erdélyi Péter	4 Ft
[14.] Nagy Imre	4 Ft
[15.] Káldy András	4 Ft
[16.] Gredel Lőrinc	4 Ft

Rozsos György strázsamester tizede

[17.] Kis András	4 Ft
[18.] Oszvald Miklós	4 Ft
[19.] Nagy Ferenc	4 Ft
[20.] Székely Miklós	4 Ft
[21.] Rácz György	4 Ft
[22.] Polyák András deák	4 Ft

Buday Pál tizedes tizede

[23.] Stefkovics János	4 Ft
[24.] Antolovics György	4 Ft
[25.] Horváth Mátyás	4 Ft
[26.] Buday György	4 Ft
[27.] Draskovics Pál	4 Ft
[28.] Kozics István	4 Ft
[29.] Balogh Mihály	4 Ft
[30.] Petó Benedek	4 Ft

Baranyay Pál tizedes tizede

[31.] Németh István	4 Ft
[32.] Szabó Ferenc	4 Ft
[33.] Rácz János	4 Ft
[34.] Galóchy Mátyás	4 Ft
[35.] Szalay Márton	4 Ft
[36.] Szócs Ferenc	4 Ft
[37.] Bertók FABIÁN	4 Ft

Horváth György tizedes tizede

[38.] Fejér Márton	4 Ft
[39.] Galgóczy János	4 Ft
[40.] Csepreghy Horváth János	4 Ft
[41.] Horváth Markó	4 Ft
[42.] Vinárszky Mihály	4 Ft
[43.] Ráskay Peter	4 Ft
[44.] Ciffery András	4 Ft

Mindösszesen 222 Ft

Miután 1621 áprilisában a császárkirályi hadak újra megkezdtek Pozsony ostromát, egy Habsburg-zsoldban szolgáló kozák lovascsapat pedig Zólyomot fenyegette, Révay rosszállása ellenére Bethlen április végén Kassára, majd 1621 júliusában a távoli, de még magyar területen fekvő Ecsed várába vitette a koronát. Erre a koronaőr lemondott, s a fejedelemnek és kassai gyűlésének csak nehezen sikerült rávennie, hogy továbbra is ellássa feladatát, és utazzon Ecsedre a kincs őrzésére. Erre végül szeptemberben került sor.

Majdnem biztosan Révay koronaőr érdeme volt, hogy tájékoztatta a fejedelmet az 1608. évi magyar törvényről, mely szerint a korona az ország határain kívülre nem vihető. Ezt igen okos politikusként Bethlen nem is szegte meg, azaz sohasem vált a korona elrablójává, csupán taktikus birtoklójává. A királyság keleti határvidékén fekvő, távoli és jól védett Ecseden ugyanakkor biztonságban tarthatta a koronázási ékszereket.

Révayval ellentétben a pozsonyi alvárnagy, Kinchy András mindvégig a koronálada mellett maradt, miközben azt Zólyomban a vár részben újonnan fogadott őrsége, majd Kassán és Ecseden a fejedelem testőrségének, az úgynevezett kék gyalogosoknak egy hadnagysága (50 fő) biztosította Buday Dániel vezetésével. Az ő névjegyzékük nemcsak koronaőrségünk, hanem a fejedelmi testőrség történetének is kiemelkedő dokumentuma. Mindez jól mutatja, a fejedelem úgy vigyázott a koronára, mint saját szeme fényére. Egészen 1622 márciusáig, amikor azt Ecsedről Kassára szállíttatva visszaadta II. Ferdinánd biztosainak.

A POZSONYI KORONATORONY PÁRATLAN VASAJTAJA

A Szent Korona történetében Bethlen különleges módon nem csupán a koronáladát – benne a koronázási jelvényekkel – vitette el Pozsonyból. Noha elsősorban szinte hihetetlennek tűnik, a koronaőr helyiség vasajtáját, mondhatnánk, trezorját is végigszállította a felségjelvény sok száz kilométernyi közép- és kelet-magyarországi útján. Ezt több dolog is vitathatatlanul igazolja.

A fejedelem 1620. november 23-án Nagyszombatból elrendelte biztosainak, hogy Zólyomban „mindjárt elsőben is egy oly erős boltot keressenek a

BETHLEN GÁBOR ERDÉLYI FEJEDELEM ECEDEDI KORONAŐRZŐ KATONASÁGÁNAK (KÉK TESTÖRGYALOGSÁGÁNAK) FIZETÉSI JEGYZÉKE | 1621. november 4., Ecsed

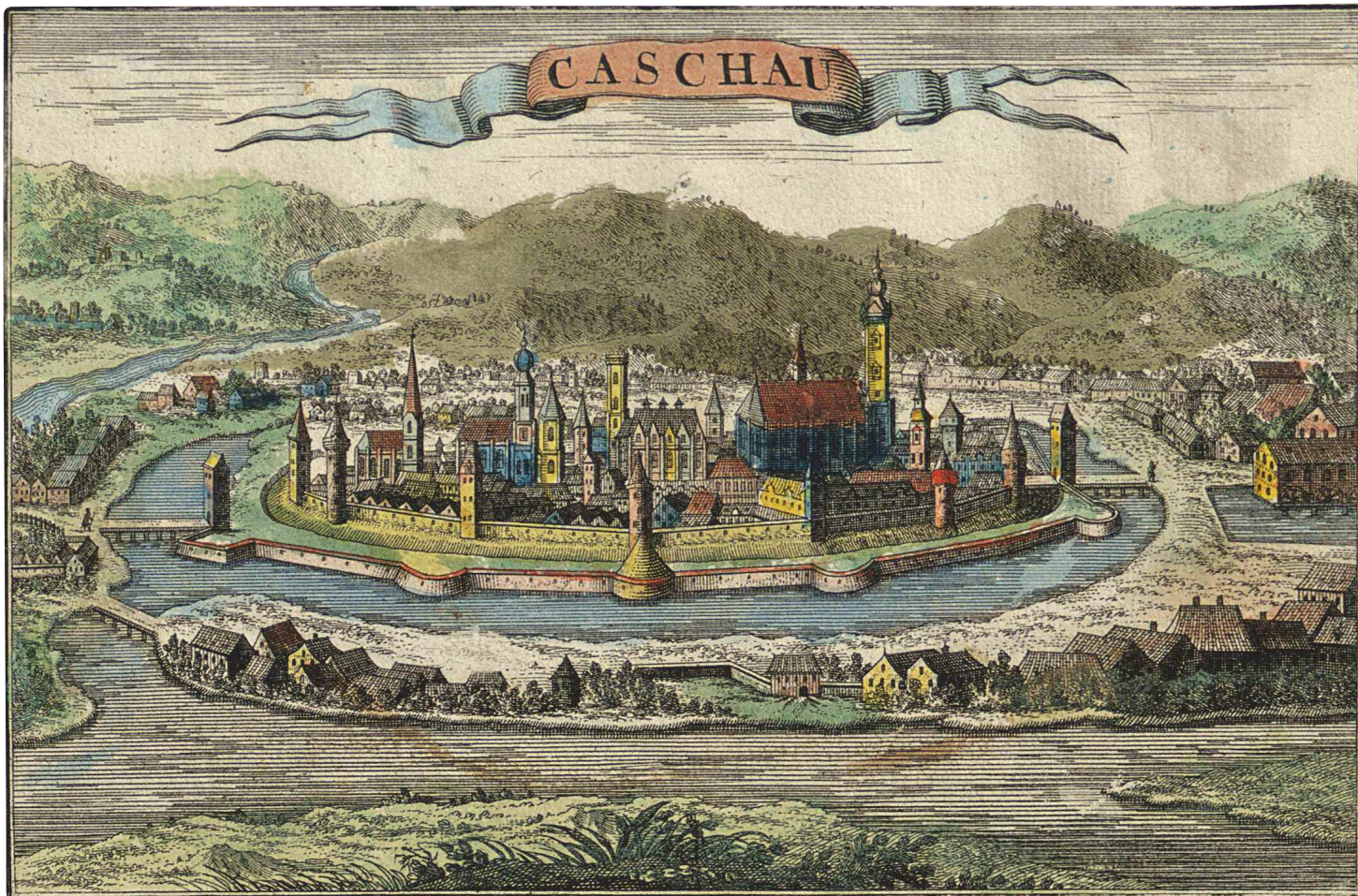
Buday Dániel hadnagy tizede		[25.] Nagy István	3 Ft
[1.] Buday Dániel hadnagy	20 Ft	[26.] Pap András	3 Ft
[2.] Karaszny Márton zászlótartó	4 Ft	[27.] Liszokay Sebestyén	3 Ft
[3.] Dobos Mihály	4 Ft	[28.] Tárkány János	3 Ft
[4.] István deák	3 Ft	[29.] Máthé Imre	3 Ft
[5.] Badolay István	3 Ft	[30.] Tálás Lukács	3 Ft
[6.] Erdélyi András	3 Ft	Görgényi János tizedes tizede	
[7.] Daróczy István	3 Ft	[31.] Görgényi János tizedes	4 Ft
[8.] Botrády János	3 Ft	[32.] Nagy Péter	3 Ft
[9.] Tályay István	3 Ft	[33.] Nagy István	3 Ft
[10.] Geczey Tamás	3 Ft	[34.] Hajdú Mihály	3 Ft
Gyulay János tizedes tizede		[35.] Tolcsvay Lukács	3 Ft
[11.] Gyulay János tizedes	4 Ft	[36.] Szőlőssy Máté	3 Ft
[12.] Kassay János	3 Ft	[37.] Kankoly János	3 Ft
[13.] Tarpay János	3 Ft	[38.] Szacsvay Lukács	3 Ft
[14.] Toronay János	3 Ft	[39.] Rác János	3 Ft
[15.] Nagy András	3 Ft	[40.] Nagy András	3 Ft
[16.] Huszty Gáspár	3 Ft	Oroszy Mihály tizedes tizede	
[17.] Sipos Lőrinc	3 Ft	[41.] Oroszy Mihály tizedes	4 Ft
[18.] Köntös István	3 Ft	[42.] Csöndes Demeter	3 Ft
[19.] Pincés János	3 Ft	[43.] Dobos Pál	3 Ft
[20.] Simay Péter	3 Ft	[44.] Tarpay János	3 Ft
Tóth János tizedes tizede		[45.] Nagy János	3 Ft
[21.] Tóth János tizedes	4 Ft	[46.] Tarnay Mihály	3 Ft
[22.] Nagy György	3 Ft	[47.] Tót Pál	3 Ft
[23.] Szabó Gergely	3 Ft	[48.] Kovách Pál	3 Ft
[24.] Lugassy Péter	3 Ft	[49.] Hajdú Miklós	3 Ft
		[50.] Nagy Lőrinc	3 Ft
Mindösszesen		173 Ft	

várban, amelyet a koronaőrző urak is javalljanak és az Szent Koronát abban helyeztessék. Az mely vasajtó Pozsony várából az Szent Koronával együtt odavitetik, ugyanazon ajtót arra az boltra, az melyben az Szent Korona léssen, erősen felcsináltassák.” Ez végül 1621. január 29-én történt meg. A munkát elvégző kőműves 2,5 forintot (kb. egyhavi zsoldot) kapott, amit a körmöcbányai pénzverde jövedelmeiből fedeztek. A zólyomi várban ezt a helyiséget még később is koronartartó helyként emlegették. A vár egyik legbiztonságosabb része volt, és az „úr háló házából” választották le, amely a felső emeleti nagy ebédlőből nyílt.

A koronázási jelvényekhez hasonlóan a pozsonyi koronaterem vasajtaja sem maradt örökre Zólyomban. Követte nemzeti ereklyénk hosszú vándorlását. Ezt igazolja a másik magyar koronaőr, Pálffy István levele, amelyet immár a fejedelem által visszaadott és Trencsénbe szállított korona mellől intézett 1622. június 23-án Nagyszombat városához:

„Császár urunk öfelsége [II. Ferdinánd] és [Thurzó Szaniszló] palatinus uram őnagysága parancsolta és írása szerint ezt az korona vasajtáját, akit mindenütt együtt vele hordoztak, és akit ím most is innét Pozsonyba hagytak, hogy oda küldjük, azért az öfelsége parancsolta szerint ím az Trencsén városa maga szekeren Nagyszombatig oda küldette. Ti kegyelmetek is ez levél látván az öfelsége parancsolta es palatinus uram írása szerint onnét Nagyszombatból adjon egy olyan kocsi alája, amelyen Pozsony váráig felvihessék jó módjával. Ebben semmi késedelmet kegyelmetek ne tegyen, hanem addig, míg az Szent Koronát oda viszik, felcsinálhassák az régi helyre.” Ez 1622 nyarán valóban meg is történt.

Joggal merül fel a kérdés, miért tarthatta mind Bethlen Gábor, mind utóbb II. Ferdinánd és a magyar rendek is ennyire fontosnak, hogy a pozsonyi Koronatorony vasajtaja előbb kövesse a koronát Zólyomba, azután Kelet-Magyarországra, majd visszakérüljön régi helyére, a pozsonyi várba. Vélemé-

Kassa szabad királyi városa, 1620-tól Bethlen Gábor fejedelem és választott magyar király egyik magyarországi rezidenciája és hatalmi központja. A Szent Korona 1621 kora nyarán és 1622 tavaszán is megfordult a városban

nyünk szerint ez egyértelműen arról tanúskodik, hogy nem akármilyen, sőt valóban szinte páratlan ajtóról volt szó. Méghozzá több szempontból.

Egyfelől elősegíthette a „korona vasajtájának” elvitelét, hogy annak kulcsait 1608 végétől a mindenkori koronaőrök őrizték, így a felségjelvények elzárását továbbra is biztosítani tudták. Ebben újfent Révay koronaőr játszhatta a legfőbb szerepet. Másfelől az ajtónak különleges reprezentatív erővel kellett bírnia. Feltevésünk szerint azon egy, a Szent Koronához és annak korabeli eszmeiségéhez kifejezetten kötődő, szegecsekkel felerősített, díszes tábla volt elhelyezve, miként az a már említett koronafestményen is látható.

Noha jelenlegi ismereteink szerint a vasajtó később elpusztult (talán a 19. században, amikor a pozsonyi várát már nem használták), különleges ter-

met védett Pozsonyban. Olyat, amely ténylegesen és szimbolikusan is egyfajta „rendi nemzeti” trezor és emlékhely volt. Egyrészt a koronázások között a koronaőrök segítségével a magyar rendek vezetői itt nemcsak a koronázási jelvényeket, hanem ládáikban olykor még saját értékesebb kincseiket is elhelyezték. Másrészt a ceremóniák után, a felségjelvények elzárásakor a bécsi udvar és a rendek legfőbb képviselői – kora újkori graffitiként – neveiket felírták emlékül a terem falára, miként például 1618 júliusában a császár egyik legfőbb tanácsadója, Melchior Khlesl bíboros és a többi előkelőség.

Ha hihetünk a Révay Péterről szóló halotti beszédnek, az ajtón a híres koronaőr maga is feliratot helyezett el. Később a nagy zárrakkal ellátott vasajtó a vár egyik fő látványosságának számított, amelyet a külföldi utazók olykor meg is tekinthettek, főként, ha az őrség tagjainak ezért fizetni is hajlandóak voltak. 1784 tavaszán még majdnem biztosan ez védte a koronát, amikor II. József törvénytelenül bécsi kincstárába vitette. Az ajtó azonban ekkor biztosan a pozsonyi várban maradt.

A SZENT KORONA ÁRA

Az erdélyi fejedelem fejére végül sohasem került fel a Szent Korona. Pedig elviekben erre megvolt a lehetőség, hiszen a felségjelvény Bethlen birtokában volt, amikor a hozzá csatlakozott magyar rendek 1620. augusztus 25-én Besztercebányán királyukká választották. Az esztergomi érsek celebrálta törvényes koronázásról persze nem álmodhatott, hiszen Pázmány Péter ekkor éppen Bethlen hadai elől volt kénytelen Bécsbe menekülni, majd ott éveket eltölteni. Ám a protestáns Pfalzi Frigyes fejére is rákerülhetett 1619. november elején a cseh korona, azaz teljességgel az erdélyi fejedelem koronázása sem volt elképzelhetetlen, bár érvényessége megkérdőjelezhető lett volna.

Bethlen végül maga mondott le megkoronázásáról, mégpedig hónapokkal a cseh felkelők fehérhegyi veresége előtt, a királysági rendek jelentős támogatása közepette és magyarországi hódításai csúcán. Így 1620 második felétől a Szent Korona csupán újonnan készült pecsétjeire és pénzeire került rá, saját címere fölé, amivel egyértelműen jelezte igényét a magyar trónra.

Az erdélyi fejedelem és választott magyar király igazán nagy formátumú uralkodóvá mégis talán éppen azért vált, hogy vérbeli reálpolitikusként komoly hatalmi ambícióinak még a korona birtokában is képes volt határt szabni. Hatalma egyik csúcspontján maga döntött úgy, hogy nem lesz teljes jogú, azaz megkoronázott magyar uralkodó, noha a kísértés számára igen nagy lehetett. Az európai protestáns szövetségi rendszerben aratótt számottevő sikerei ellenére a fejedelem tisztában volt azzal, hogy önálló külpolitikát a török szultán vazallusaként csak egy adott határig folytathat, ami számára több ízben be is igazolódott.

Bethlen felismerte tehát, hogy tényleges magyar királysága az általa bírt magyarországi területek török megszállását és saját bukását is előidézheti. Miként 1620-ban írta: „Ha én magamat megkoronáztattam volna, soha én nálamnál bolondabb, de nyomorultabb fejedelem nem lött volna, mert a Porta mindjárt az országnak végházait én tőlem megadni kívánta volna, melyet ha nem cselekedném, azontúl avval fenyegetne, hogy ellenem támad az német mellé.” Erdély nyugalmát és uralkodása által meghozott aranykorát így nem tette kockára egy bizonytalan következményekkel járó koronázással.

Bethlen leginkább politikai aduként tekintett a Szent Koronára. Furcsa kimondani, de e tekintetben hasonlóan járt el, mint a 15. század közepén III. Frigyes német-római császár, aki 1463 nyarán csupán komolyabb nyugat-magyarországi birtokok és 80 000 aranyforint fejében volt hajlandó Hunyadi Mátyásnak visszaadni a Szent Koronát, s aki ugyancsak választott magyar uralkodó is volt. A császárhoz hasonlóan végül a fejedelem számítása is teljességgel bevált: a királyi koronáért cserébe királysági területekhez jutott, nem is akármilyenekhez.

Az 1621 legvégén a morvaországi Nikolsburgban kötött békeszerződésben a fejedelem és II. Ferdinánd követei (egyfelől Thurzó Imre, majd Thurzó Szaniszló, másfelől Pázmány Péter esztergomi érsek) a Szent Korona sorsát is rendezték. Bethlen lemondott magyar királyi címéről, és megígérte a korona visszaadását. Ennek azonban hatalmas ára volt.

Egyrészt élete végéig megkapott hét felső-magyarországi megyét (Borsod, Abaúj, Zemplén, Szatmár, Szabolcs, Bereg és Ugocsa), aminek köszönhetően Felső-Magyarország na-

gyobb része és központja, Kassa városa (a fejedelem egyik új rezidenciája) tartósan birtokába került. Személyes kielégítésképpen pedig elnyerte a sziléziai Oppeln és Ratibor hercegségeket. Sőt II. Ferdinánd az említett megyék végvárainak fenntartására évi 50 000 forint fizetését is megígérte.

Ezzel az Erdélyi Fejedelemség története legnagyobb kiterjedését érte el. Nem kis mértékben tehát a Szent Koronának köszönhetően Bethlen uralkodása csúcsára ért. A törvényes magyar uralkodó és a magyar rendek hatalmas váltságdíjért tudták tehát visszaszerelni az erdélyi fejedelemtől és választott magyar királytól a magyar koronát. Az érvényes koronázáshoz nélkülözhetetlen felségjelvény azonban minden pénzt és területet megért. S

A Szent Korona a Magyar Korona országainak tíz címerével és Zólyomba szállításának emléktáblájával. Oajfestmény, 1650–1660 körül

miközben az erdélyi fejedelem igencsak jól járt, döntésével összességében maga is hozzájárult a történeti magyar állam fennmaradásához.

A békeszerződés értelmében a koronát végül maga a fejedelem adta vissza 1622. március 20-án II. Ferdinánd és a magyar rendek biztosainak. Virágvasárnap délelőtt 11 órakor a királyi követek – miként 1463-ban Hunyadi Mátyás megbízottai – ellenőrizték, hogy Bethlen minden jelvényt visszaad-e kassai palotájában. Mivel Révay Péter

és Kinchy András 1619 ősze óta gondosan figyelt a koronálódásra, semmi sem hiányzott. Azaz a legendákkal ellentétben a protestáns fejedelem nemcsak nem helyezte fejére a koronát, de nem is nyúlt a felségjelvényekhez, azaz nem végeztetett rajta átalakításokat. Az átadásakor a jelvényeket összeírták, a koronát pedig egy kis asztalra tették, ahol a jelenlévők megtekinthették.

SOPRONBAN, MAJD ÚJRA POZSONYBAN 1622 NYARÁN

A felségjelvényeket ezt követően a királyi biztosok a Szepességen és a Vág völgyén át néhány hét alatt Trencsén városáig szállították. Mivel azonban június 5-én meghalt tántoríthatatlan őruk, az evangélikus Révay Péter, hamarosan a másik (a katolikus) koronaőr, Pálffy István érkezett értük, akit korábban Bethlen nemcsak nem engedett a korona közelébe, de még fogságba is vetett.

A koronaterem vasajtajával ellentétben a felségjelvényeket Pálffy koronaőr Trencsénből 1622. július elején nem bevett őrzési helyükre, a pozsonyi várba, hanem Sopronba szállíttatta. Ezt több körülmény indokolta. Egyrészt a magyar főváros még romos állapotban volt, hiszen az elmúlt évek háborús időszakai alatt négyszer ostromolták. Másrészt ebben az időben Sopronban ülésezett a magyar országgyűlés, és a rendek maguk is szerettek volna bizonyosságot nyerni arról, hogy Bethlen Gábornótól, majd az elhunyt koronaőr (Révay Péter) özvegyétől minden jelvényt hiánytalanul visszakaptak.

Erről végül a régi soproni városháza tanácstermében, a magyar parlament felsőházának ottani üléstermében 1622. július 12-én bizonyosodtak meg. Előbb a Kassán márciusban felvett leltár alapján a diéta képviselői maguk ellenőrizték a jelvényeket. Majd egészen különleges dolog történt. A nemrég választott új nádor, Bethlen egyik korábbi főkapitánya, az evangélikus Thurzó Szaniszló – az itt összegyűlt nagy tömeg lelkes ovációja közepette – egyenként felmutatta azokat a városháza ablakában. Először magát a Szent

Koronát, majd a jogart, az országalmát és a koronázási kardot. Ilyen különleges formában végrehajtott hivatalos (rendi körben lezajló), majd szélesebb körű (a nép számára biztosított) közszemlére a Szent Korona történetében csak Sopronban került sor.

Végül a nyugat-dunántúli városba szállítás még egy okból volt nélkülözhetetlen. II. Ferdinándnak az volt a terve, hogy a rendekkel történő kiegyezés jegyében feleségét, Gonzaga Eleonóra Anna császárnét magyar királynévá koronáztatja, ez viszont elképzelhetetlen volt a Szent Korona nélkül. A magyar királynék esetében ugyanis az a különleges szokás élt már valószí-

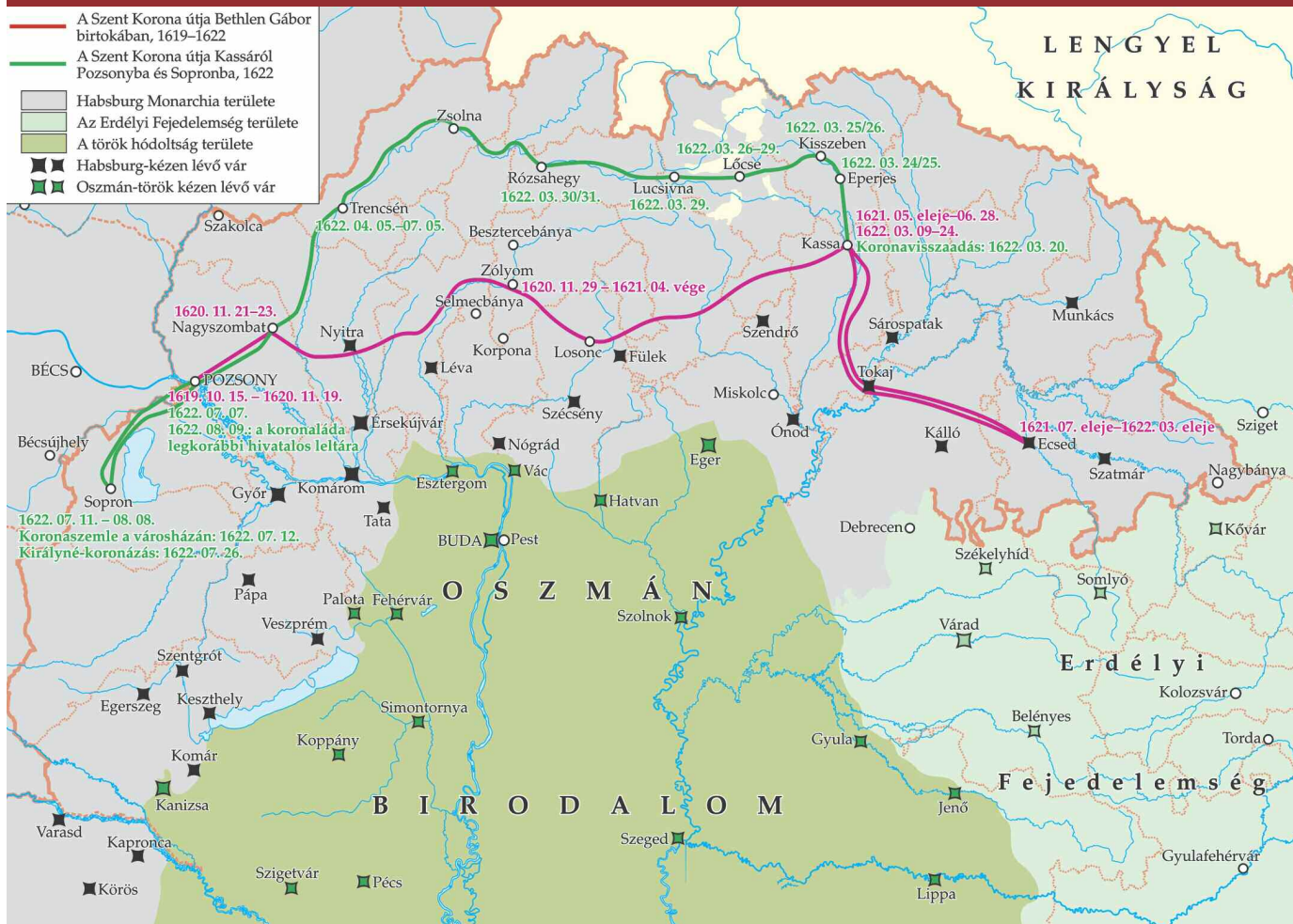
nűleg a késő középkortól kezdve, 1563 szeptemberétől azonban bizonyosan, hogy őket ugyan nem a Szent Koronával, hanem egy házi koronával koronázta a veszprémi püspök, de a magyar koronára is szükség volt a szertartáson. A királynénak mint az uralkodó támaszának a jobb vállát érintették meg vele a szertartás során, ezzel fejezve ki, hogy az uralkodót a feleség segíti Magyarország kormányzásában.

Így került sor 1622. július 26-án az első soproni királyné-koronázásra, amikor a főtéri ferences templomban Eleonóra Anna királynét a Pázmány Péter érsek celebrálta szentmisében Magyarország királynéjává koronázták. Míg a

II. Ferdinánd magyar király teljes alakos portréja a Szent Korona hiteles ábrázolásával

A SZENT KORONA BETHLEN GÁBOR BIRTOKÁBAN, MAJD A SOPRONI ORSZÁGGYŰLÉSEN

középkori szokások szerint a királyné fejére a veszprémi püspök, Ergelics Ferenc helyezte fel a házi koronát, addig vállalt a Szent Koronával maga Pázmány érintette.

Két héttel később a nádor mellett ugyancsak az érsek vezette azt az udvari és rendi bizottságot, amely hosszú országjárásuk után a koronázási jelvényeket 1622. augusztus 9-én a pozsonyi vár Koronatornyába visszahelyezte, mégpedig az ott újra felszerelt különleges vasajtó védelmezte koronátartó teremben. Erről ekkor latin nyelven hivatalos leltár is készült, amely nemrég került elő a Magyar Nemzeti Levéltárból. Ez koronázási jelvényeink eddig ismert legkorábbi hivatalos összeírása. ♦

A soproni Régi Városháza, a magyar koronázási jelvények 1622. júliusi különleges közszemléjének helyszíne egy 19. század végi képeslapon

